

Dana Arnold

Thinking of art history

Domājot par mākslas vēsturi /Pārdomājot mākslas vēsturi

Kristīne Graudiņa, Mākslas vēsture un teorija, Maģistrantūras 1. kurss

Šajā nodaļā Dana Arnold:

- apraksta mākslas un filozofijas attiecības;
- aplūko nozīmīgu domātāju darbu ietekmi uz to, kā tiek uztverti un izprasti mākslas darbi un veidota mākslas vēsture;
- norāda veidus, kādos mākslas vēstures disciplīna var iekļaut Rietumu domāšanas bagātību vizuālo priekšmetu analīzē;
- atkārtoti apskata sarežģīto uzdevumu vizuālo pieredzi (redzes uztvērumu) izteikt vārdos - mākslu uztveram caur redzi, bet izsakam caur vārdiem.

Kanta estētika

Pauda uzskatu, ka skaisti objekti rada līdzīgas sajūtas kā prāta spriedumi.

Vērojot mākslas tēlu, mūsu iztēle traucas uz priekšu, bet sapratne mēģina to panākt, cenšoties konceptualizēt tikko iztēloto

Immanuel Kant (1724–1804)

Hēgeļa mākslas filozofija

Ideālists un metafizikas domātājs skaistumu redzēja pašos objektos.

Runāja par Dievišķo garu, kas atklājas / aizklājas lietās.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770 – 1831)

Freidam bija svarīgi interpretēt mākslas darbu - rast mākslas darba jēgu un saturu, atrisināt tā mīklu.

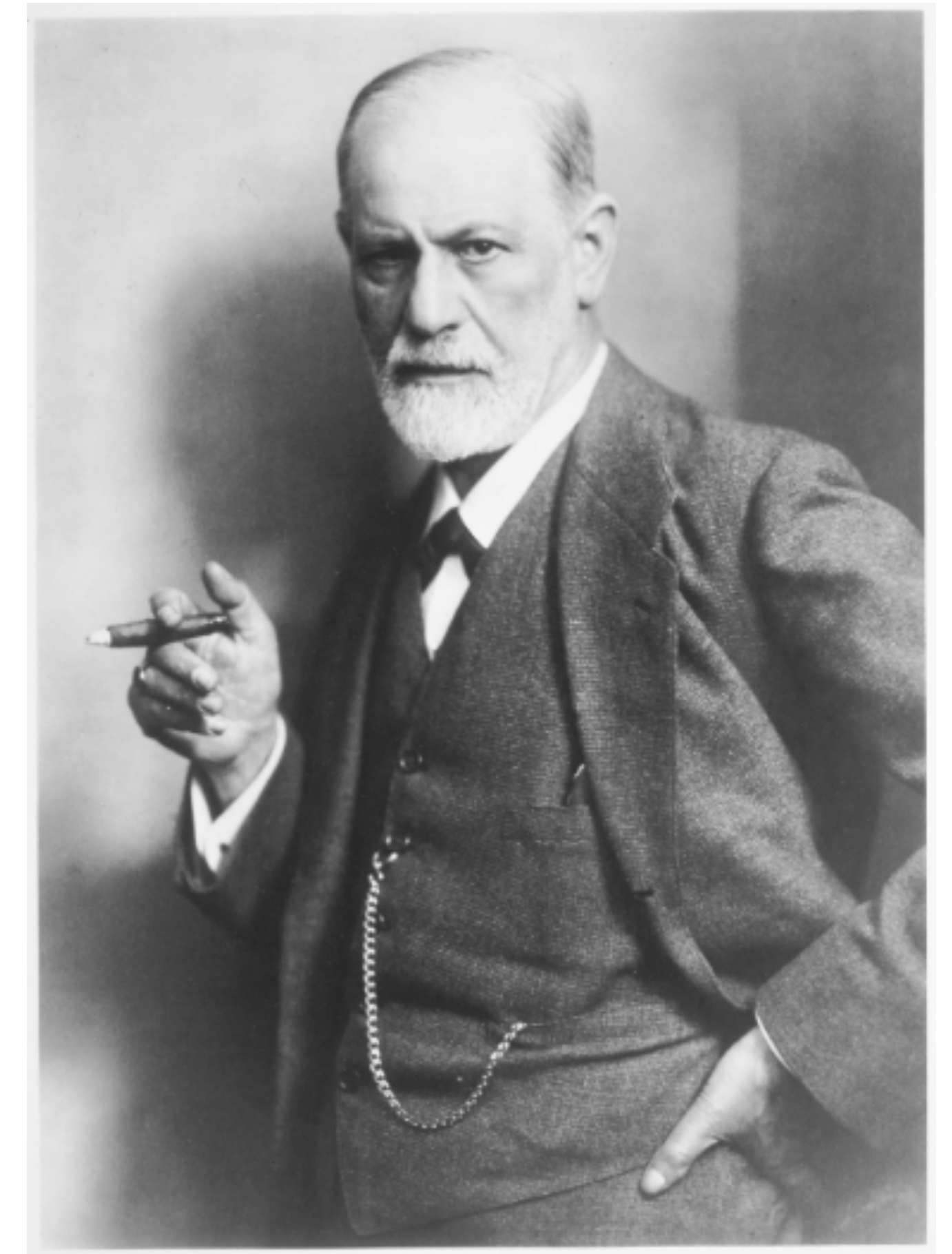
Atrisinot šo mīklu (interpretējot), “varu uzzināt, kāpēc esmu pakļauts tik varenam iespaidam”. (var atrisināt mākslas darba iedarbības mīklu)

“Tas, kas mūs tik spēcīgi aizrauj, manuprāt, var būt tikai mākslinieka nolūks, ciktāl viņam izdevies to izteikt darbā un ļaut mums to aptvert.”

Runa nav tikai par sapratnīgu (apzinātu) aptveršanu.

Freids centās saprast, pateicoties kam mākslas darbi iedarbojas uz cilvēku. Freids, kā arī Karls Gustavs Jungs norādīja uz saikni starp psihi un vizuālo izpausmi.

Māksla ir saruna bez vārdiem, ar tās palīdzību var izteikt neverbalizētus (nepasakāmus) pārdzīvojumus.

Sigmund Freud (1856-1939)

Zigmunds Freids

Mākslinieks un fantazēšana

Mikelandželo Mozus

Mikelandželo Mozus figūrā ielicis kaut ko jaunu, pārcilvēcisku, veidola varenā ķermeņa masa un spēka pārpilnā muskulatūra kļūst par miesisku izteiksmes līdzekli visaugstākajam psihiskajam veikumam, uz ko spējīgs cilvēks, savas kaislības pārvarēšanai par labu sūtībai, kurai svētīts.

Marks Rotko

1947. gadā, pārejot uz krāsu laukumu glezniecību, saviem mākslas darbiem atteicās piešķirt nosaukumus.

“Klusums ir tik precīzs,” viņš sacīja, baidīdamies, ka vārdi ietekmēs skatītāja prātu un iztēli.

Pēc mākslinieka domām, nosaukums ierobežotu mākslas darba uztveri un kavētu skatītāja domas un interpretācijas brīvību.

Franču filozofs **Moriss Merlo-Pontī** mākslas filozofijai veltītajā esejā “Acs un gars” (1961) parādās kā glezniecības filozofs.

sāk eseju ar acs analīzi. Ideju vēsture mums atklāj, ka acij kā izziņas metaforai ir gara vēsture. To apliecina arī ikdienas valodas formulas, kad sakām: “Jā, es redzu”, kad gribam pateikt: “Saprotam”.

Zināt nozīmē “redzēt ar dvēseles acīm”, nonākt pie pašām lietām.

Merlo-Pontī mākslas darbam uztic neredzamā klātbūtnes atklāšanu redzamajā.

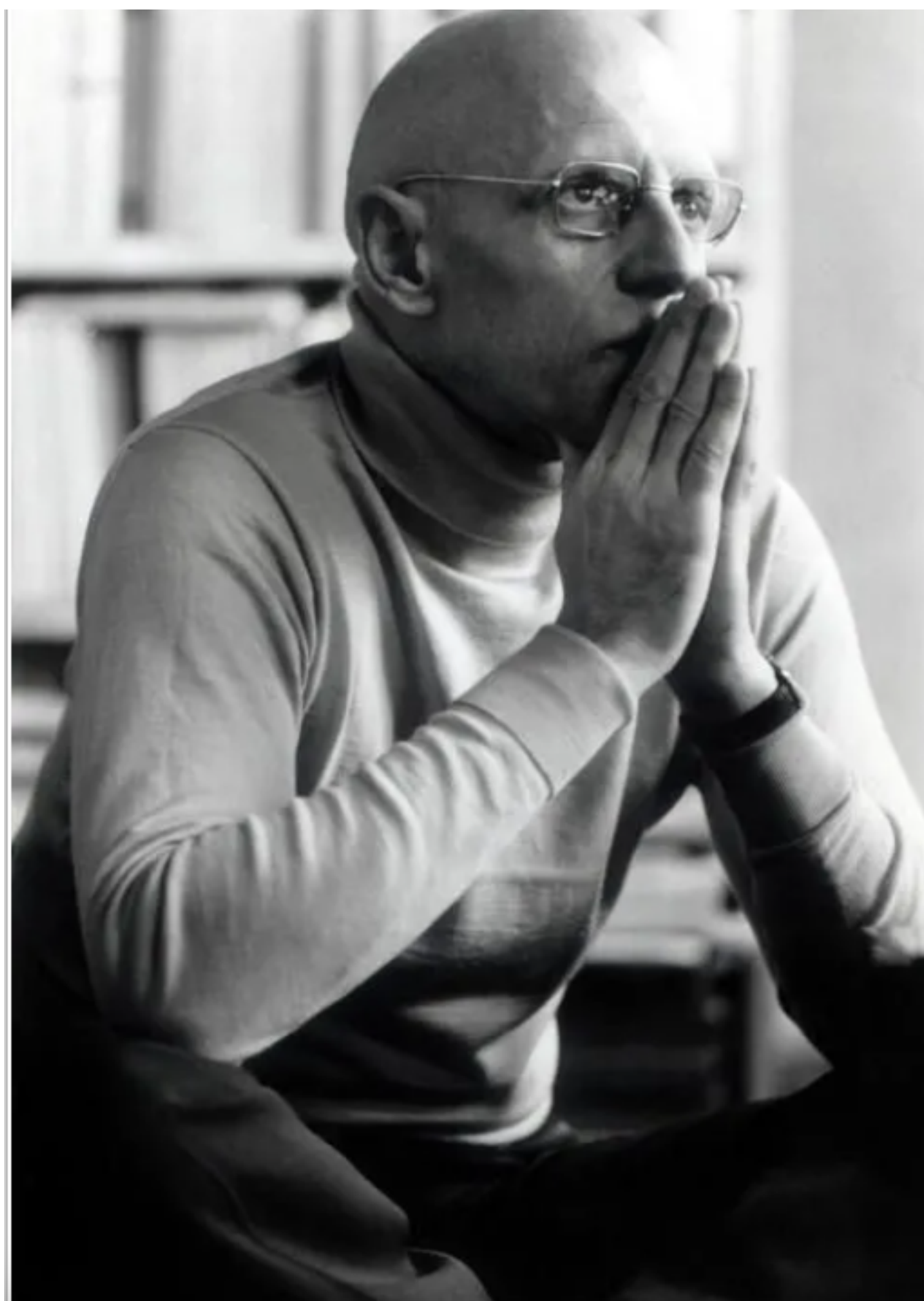
Maurice Merleau-Ponty (1908-1961)

Merlo-Pontī “Acs un gars” un agrīnais darbs “Sezana šaubas” ierakstās šajās pārdomās līdzās tādiem 20. gadsimta klasiskiem darbiem mākslas filozofijas jomā kā Martina Heidegera “Mākslasdarba sākotne” (1934), kurā ievērojama vieta atvēlēta Van Goga gleznotajam ikdienišķā zābaku pāra filozofiskam tulkojumam, Mišela Fuko “Tā nav pīpe” (1972), kurā analizēti Renē Magrita darbi, Žila Delēza “Sajūtu loģika” (1981), kas veltīta Frānsisa Bēkona glezniecībai, un Žaka Deridā “Patiesība glezniecībā” (1978).

Māksla kā domāšanas veids

Merlo-Pontī pretēji tradīcijai, kas no gleznotāja prasa rokas veiklību un krāsu izjūtu, saskata Sezanā mākslinieku, kas mēģina “domāt gleznojot”, kas attēlo pasauli tā, kā tā parādās vērotāja individuāli konfigurētu formu telpā.

Michel Foucault (1926 - 1984)

Mišels Fuko ir viens no ietekmīgākajiem franču postmodernisma filozofiem.

1968. gadā publicēta Mišela Fuko eseja “Šī nav pīpe”, kuras vēstījuma kodolu veido Fuko pārdomas par Renē Magrita gleznu Attēla nodevība (1928–1929).

Filozofs pievēršas savstarpējai mijiedarbei starp vārdiem, attēlu un realitāti, ko savā konceptuālajā uzbūvē izvirza beļģu sirreālisma gleznotājs Renē Magrits.

Kādas ir attiecības starp attēlu un vārdu, starp mākslas darba vizuālo un konceptuālo dimensiju?

Kā mainās mākslas jēga brīdī, kad tā pārstāj būt realitātes atspulgs un arvien vairāk sāk līdzināties radošajam.

Magrita darbos tik acīmredzamo rakstītā un tēlotājmākslas savstarpējo neatkarību simbolizē ne-sakarība vai katrā gadījumā ļoti sarežģīta un ļoti nejauša sakarība starp gleznu un tās nosaukumu.

„Mēs varam starp vārdiem un objektiem izveidot jaunas attiecības un paskaidrot tādas valodas un objektu iezīmes, kuras ikdienā parasti neievērojam.”

Uz apvārsni ejošais tēls, 1928

Vārdi - šautene, klubkrēls, horizonts, zirgs

Vārdi no vienas puses dzīvo paši savu dzīvi.
Vārdi var aizstāt tēlus, nosaucot tos vārdā. Sarunas māksla.

Sarunas māksla, 1963

Saruna, kas iedvesmo

“Varu staigāt debesīs, būdams uz zemes”

Lai izprastu apslēpto vai slēpjamo, cilvēkam nākas būt godīgam, kaut gan parasti viņš neuzticas citiem un galu galā arī pats sev. Viņam ir jāprot izdibināt to, kas ir iepakots, ietērpts skaistos vārdos, tēlos vai ieslēpts labās drānās. Tomēr laikam jau pastāv arī kaut kas tāds, ko cilvēks nevar vai neuzdrošinās izpakot, ļaujot par to spriest tikai pēc iepakojuma.

Principā ikvienā pakā ir ietverta rezignācija, ka cilvēks nespēj dzīvot bez pakām un iepakojuma. Šo būšanu gan atvieglo māksla - aizsainis, ko cilvēks jau labu laiku stiepj sev līdzī.

Māksla ir viss. Māksla ir nekas. Viss atkarīgs no pakojuma un izpakošanas ziniskuma. Tomēr ikvienā mākslasdarbā ir kaut kas tāds, kas iziet ārpus iepakojuma un izpakošanas.

Ir arī zinīgi spriedēji, kas pakā redz tikai iepakojumu.

Mākslasdarbs ir miniatūra izrāde. Māksla ir baudīšanas svētki - dāvājums.

Igors Šuvājevs “Dāvājums”